

Логос, 2000. – 302 с.

17. Чугунов А.В. Социология Интернета: Социально-политические ориентации российской Интернет-аудитории / А.В. Чугунов // Сб. соч. кафедры информационных систем в искусстве и гуманитарных науках филолог. ф-та СПбГУ. – СПб. : Филолог. ф-т СПбГУ, 2003. – С. 8-9.

В статье совершено обзор требований современной образовательной отрасли к уровню подготовки учителя-гуманитария к полисубъектному взаимодействию в обучении учеников, определено ключевые проблемы, которые требуют немедленного решения. Совершено попытку охарактеризовать сущность такой подготовки с позиции современного философского, психологического, социологического и педагогического знаний. Результаты исследования подтвердили необходимость разработки специальной системы подготовки будущего педагога к полисубъектному взаимодействию из определением учителя, учеников и информационно-коммуникационных технологий как субъектов учебного взаимодействия.

Ключевые слова: полисубъектное взаимодействие, полисубъектная учебная среда, субъектность, информационно-коммуникационные технологии

The overview of the requirements of the contemporary educational sphere to the preparation of future teacher of Humanities to multi-subject interaction in teaching pupils has been carried out in the article, the urgent problems in this domain have been defined. The essential features of such preparation have been singled out from the current philosophical, psychological, sociological and pedagogical scientific perspective. The results of the investigation prove the necessity to create a specially designed pedagogical system of preparation of future teachers to multi-subject interaction with a teacher, a pupil, and information-communication technologies viewed as the subjects of educational interaction.

Key words: multi-subject interaction, multi-subject educational environment, subjectivity, information-communication technologies.

УДК 378 (4-15)

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Смужаниця Діана Іванівна

м. Ужгород

У статті розглядається складна й багатоступенева система вищої освіти Франції. Аналізуються спільні й відмінні риси французьких вищих шкіл та університетів у період змін, зумовлених адаптацією французької освітньої системи до європейської, згідно з принципами Болонського процесу.

Ключові слова: Вища школа, університет, навчальний цикл, бакалаврат, науковий ступінь.

Вивчення системи вищої освіти Франції залишається актуальним, оскільки саме Франція є однією з країн-ініціаторів Болонського процесу. Франція продовжує сприйматися у світовому просторі як певний еталон європейської культури, де вища освіта займає значне місце в загальнодержавному освітньому просторі.

Вища освіта виокремилася у самостійну галузь дослідження в Західній Європі відносно недавно, у другій половині ХХ ст., тоді як більшість фундаментальних університетів країн Європи мають багатовікову історію та неоціненний досвід.

Метою статті є визначити риси французької вищої освіти за умов болонського процесу.

Систему вищої освіти Франції вивчали французькі вчені Р. Champagne, F. Cardiu, С. Charle, J. Verger; російські дослідники М. Владимірова, С. Головка, Н. Булгакова; українські науковці А. Джуринський, О. Бочарова, Л. Шаповалові.

Система сучасної освіти Франції вважається однією з найбільш привабливих для багатьох країн,

адже її ефективність доведена багаторічним досвідом. До прикладу, звання бакалавра або бакалаврат існує у Франції з часів заснування перших університетів (ХІІІ ст.). Ще Наполеон І, здійснивши освітню реформу, надав бакалаврату сучасного статусу. Вже тоді це звання присуджувалося державними освітніми органами за результатами підсумкових екзаменаційних випробувань. Бакалаврат – це перший ступінь, який здобувався студентом в університеті, а з 1808 року було запроваджено 2 нових типи бакалаврату:

- *baccalauréat ès lettres* – гуманітарний,
- *baccalauréat ès sciences* – точних наук,

Їх присуджували після закінчення ліцею, і саме вони давали право вступати до вищих навчальних закладів.

У сучасній Франції вищу освіту можна здобути в університетах або у так званих Вищих школах (*Grandes écoles*). Ці два типи вищих навчальних закладів мають ряд відмінностей. Найвагомішою серед них є можливість бути зарахованим до університету без іспитів, на підставі бакалаврату, здобутого у ліцеї. Тоді як зарахування до *Grandes écoles* передбачає конкурсні випробування, іноді навіть дуже жорсткі.

Вступ до Вищих шкіл передбачає дворічний підготовчий курс (*classes préparatoires aux Grandes écoles*), зарахування на який проводиться на підставі конкурсу атестатів. Таким чином уже на підготовчий курс потрапляють найкращі випускники ліцеїв. Програми і вимоги у *classes préparatoires* часто вищі,

аніж на перших двох курсах університетів. Тому випускник підготовчих курсів, який зазнав невдачі при вступі до Вищої школи, може без перешкод продовжити навчання в університеті за відповідним профілем, причому одразу з 3-го курсу. Вищі школи надають освіту дуже високого гатунку і гарантують при цьому своїм випускникам постійне місце роботи. Громадськість Франції вважає саме Вищі школи, з належною системою підготовчих класів і серйозним селективним відбором при вступі, найдосконалішим досягненням національної системи вищої освіти.

Та все ж, більшість випускників вступають до університетів, які хоча й не відіграють домінуючої ролі, але охоплюють більшу частину студентів Франції. Університети орієнтуються на вимоги внутрішнього ринку праці, але є дуже чутливими до змін у європейському й глобальному освітньому просторі.

Вступ до університету, в порівнянні зі вступом до Вищої школи, значно простіший. Він проходить на основі подання документа про закінчену середню освіту і комплексу складених випускних іспитів – бакалаврату. Ці екзамени проходять одночасно по всій країні, списування при цьому практично виключається, тому в очах громадськості система виглядає справедливою. І в університетах, і у Вищих школах студенти здобувають однакові наукові ступені.

Навчальний рік триває два семестри, розпочинається у вересні і закінчується у червні. Заняття проходять у традиційній формі, однак значна увага приділяється самостійній роботі студентів. Вона має реальний зміст і під неї пропонуються реальні години робочого дня студента. Цікавим є те, що багато університетів пропонують лекційні курси для «вільних» слухачів, які за чисто символічну плату можуть користуватися бібліотеками, лабораторіями чи відвідувати певні академічні програми. Здебільшого це дорослі люди, які не прагнуть (і не мають права) отримати диплом про вищу освіту, але займаються самоосвітою і працюють над самовдосконаленням.

Вивчення фахових дисциплін для студентів закінчується іспитами. Шкала оцінок двадцятибальна. Менше 50% (тобто менше 10 балів) вважається незадовільним результатом, 10-11 – задовільно, 12-13 – досить добре, 14-15 – добре, 16-18 – дуже добре, 19-20 – відмінно.

Університетське навчання у Франції традиційно поділяється на цикли.

Перший цикл є дворічним. Залежно від профілю вищого навчального закладу він закінчується кваліфікаційним дипломом, до прикладу DEUG – *Diplôme d'études universitaires générales* (диплом загального університетського навчання), існують окремі спеці-

алізації цього диплому.

Студенти технічних спеціальностей здобувають DUT – *Diplôme universitaire de technologie* (університетський диплом з технології) – диплом інженера, який отримують також після дворічного першого циклу навчання. Обидва дипломи (DEUG і DUT) відповідають рівню *bac+2*, тобто + 2 роки навчання після бакалаврату, і засвідчують закінчення навчання першого університетського навчального циклу.

Другий цикл закінчується отриманням ступеня *ліценціата* (*licence* – або *bac+3*) і дає змогу студентам брати участь у конкурсах на заміщення багатьох вакантних посад або ж, за вибором, продовжити навчання.

Третій університетський цикл триває 2 роки після ліценціату і коронується здобуттям ступеня майстер (*master* – або *bac+5*).

Вказаний науковий ступінь запроваджено у 1999 році, до цього у Франції існував ступінь магістра (*bac+4*), який давав змогу продовжити наукову роботу тим, хто обрав фах науковця і отримати диплом поглиблених студій *DEA* – *Diplôme d'études approfondies*, чи *DESS* – *Diplôme d'études supérieures spécialisées* – диплом про вищу спеціалізовану освіту для тих, хто вирішив обрати професійний шлях.

Слід відзначити, що Франція була однією з найперших європейських країн, яка розпочала втілення ідей Болонського процесу в систему вищої освіти. Зміни зумовлені принципами Болонського процесу, супроводжувалися прийняттям і ухваленням низки законодавчих актів, серед яких найбільш відомим є декрет про адаптацію французької освітньої системи до європейської галузі вищої освіти (від 8 квітня 2002 року). Реформи, що отримали назву *LMD* (*licence-master-doctorat*) проходять без змін у законодавстві, що є безперечним плюсом; вони здійснюються за допомогою урядових декретів і міністерських постанов. Урядом була задекларована автономія вузів і всі зміни та перетворення проходять у Франції дещо по-різному, хоча й централізовано. Деякі виші приймають велику частину нововведень одночасно, інші – шляхом реорганізації чисельних спеціалізованих проєктів.

Таким чином, система освіти Франції є ефективною і може стати зразком для наслідування за багатьма показниками. Залишаючись доступною для населення, відносно «дешевою» і прозорою, вища освіта Франції відзначається вдалою системою поточного й заключного контролю знань, реалізацією права рівного доступу осіб до всіх стадій освіти, високим рівнем знань і вмінь випускників. Всі вищезазначені складові претендують на глибший аналіз і, можливо, детальніше вивчення в майбутньому.

Література та джерела

1. Бочарова О. А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції: дис. ... пед. наук: 13.00.01. - К., 2006. - 196 с.
2. Булгакова Н. Образование во Франции: взгляд из России // Поиск. - 1996. - №7. - С. 6-7
3. Ведерникова Л. Обучение в системе непрерывного образования во Франции. - Одесса, 1992. - 156 с.
4. Вища освіта і Болонський процес [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / М. Ф. Данчук. - К.: Знання України, 2006. - 440 с.

В статтє рассматривается сложная и многоступенчатая система высшего образования во Франции. Анализируются общие и отличительные черты французских Высших школ и университетов в период изменений, обусловленных адаптацией французской системы образования к европейской, в соответствии с

принципами Болонського процесу.

Ключевые слова: Высшая школа, университет, учебный цикл, бакалаврат, научная степень.

The author of the article has considered the complex and multi-stage system of higher education in France. The pros and cons have been given of French system of higher schools and universities in the period of changes caused by the adaptation of the French education system to the European one in accordance with the principles of the Bologna process.

Key words: higher school, university, training cycle, bachelor, scientific degree.

УДК 37.018

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВИЩОЇ ОСВІТИ В США

Стойка Олеся Ярославівна

м. Ужгород

Здійснено історичний аналіз досвіду США в сфері фінансової підтримки вищої освіти. Розглянуто основні особливості забезпечення фінансової підтримки на державному і приватному рівнях (Федеральні програми фінансової допомоги, гранти Пелла, Додаткові освітні гранти, Прямі студентські субсидії, Сімейні освітні субсидії, Додаткові субсидії для студентів та ін.). Підкреслюється доцільність використання прогресивних ідей досвіду США в Україні в сфері фінансової підтримки системи вищої освіти.

Ключові слова: США, система вищої освіти, фінансова підтримка.

Спрямування українського суспільства на інтеграцію у світове співтовариство актуалізує проблему вдосконалення вищої освіти України, забезпечення її відповідності світовим стандартам. Основна мета вищої освіти – професійна підготовка висококваліфікованих фахівців в різних галузях, конкурентноздатних на світовому ринку праці. Слід підкреслити, що ефективність вищої освіти в значній мірі залежить не тільки від вдосконалення її структури, підготовки нових навчальних програм, але й від обсягів її фінансування. В Україні фінансування вищої освіти є недостатнім і недосконалим, що негативно позначається на її розвитку. Водночас, деякі зарубіжні країни мають значний позитивний досвід у забезпеченні фінансової підтримки вищих навчальних закладів. Це, зокрема, стосується США, де існує досить ефективна система фінансування вищої освіти.

Проблема вдосконалення системи вищої освіти в Україні досліджується багатьма вітчизняними вченими (П.Гусак, І.Зязюн, А.Капська, В.Кремін, Н.Ничкало, В.Поліщук, Г.Терещук, В.Чайка та ін.). Їх зусилля спрямовані в основному на вдосконалення професійної підготовки фахівців у ВНЗ. На жаль, дуже мало уваги звертається на дослідження можливостей вдосконалення фінансування вищої освіти.

Зважаючи на те, що в США накопичено позитивний досвід фінансової підтримки вищої освіти, вважаємо за доцільне здійснити його аналіз. Узагальнення результатів американського досвіду і впровадження деяких ідей у вітчизняний освітній простір може сприяти подальшому розвитку системи вищої освіти в Україні.

Досягнення вищої освіти США добре відомі у всьому світі. Не останню роль у високому рівні освітніх послуг США відіграє система фінансування. Фінансування вищої школи США має два джерела – приватний капітал і державний бюджет. Спочатку вища освіта отримувала фінансові засоби в основному від приватного капіталу, а державне фінансування було незначним. Тільки в другій половині минулого століття обсяги державного фінансування стали перевищувати приватні. На сьогодні спостерігається стабільна тенденція балансування між державними і ринковими пріоритетами.

Аналіз наукової літератури [1–4] свідчить, що приблизно одна третина американської вищої освіти фінансується приватним капіталом – це приватні особи, благодійні фонди і корпорації. Причому половину всього фінансування становлять пожертви приватних осіб, зазвичай випускників ВНЗ. У США розповсюджено створення асоціацій випускників, членство в яких є почесним, а постійні пожертви забезпечують визнання в суспільстві.

Благодійні фонди та організації, такі як Фонд Форда, Фонд Рокфеллера, Фонд Дьюка, Фонд Карнегі та ін. є важливим джерелом фінансування американської вищої освіти. У першій половині ХХ століття цими фондами надавалася фінансова підтримка вузам на загальні потреби та наукові дослідження. Розраховувати на допомогу фондів могли тільки престижні навчальні заклади, тому їх фінансування спрямовувалося в основному на провідні університети і коледжі.

Значну частину приватних витрат на освіту складають інвестиції корпорацій. Вони включають фінансування спільної діяльності і корпоративних контрактів з прикладних наукових досліджень для розробки та виробництва певних товарів, послуг, програмного забезпечення тощо. Протягом другої половини ХХ століття частка корпоративних інвестицій складала 13,9%, а на початку ХХІ століття – 18%. Приватні вклади здійснюють також і релігійні організації, професійні асоціації, дослідницькі центри, клуби та ін. [4].

Державне фінансування здійснюється за трьома основними напрямками – наукові дослідження, інституційна допомога і допомога студентам. У 50-60-х роках минулого століття федеральний уряд